

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут агротехнологій, селекції та екології

Кафедра селекції, насінництва і генетики

**МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

***“СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ І
НАСІННИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР”,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 75-РІЧЧЮ ЗАСНУВАННЯ КАФЕДРИ
СЕЛЕКЦІЇ, НАСІННИЦТВА І ГЕНЕТИКИ***

15 травня 2023 року

ПОЛТАВА – 2023

УДК 631.527: 631.53

Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 75-річчю заснування кафедри селекції, насінництва і генетики / Редкол.: М.М. Маренич (відп. ред.) та ін. Полтава: ПДАУ, 2023. 199 с.

У збірнику тез наведено результати наукових досліджень науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти Полтавського державного аграрного університету, а також здобувачів та науковців науково-дослідних установ НААНУ та закладів вищої освіти МОН України.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Маренич М.М. – директор навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології, професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

Тищенко В.М. – завідувач кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

Білявська Л.Г. – професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

Кулик М.І. – професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

Баган А.В. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

Шокало Н.С. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

Криворучко Л.М. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

Юрченко С.О. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

Рибальченко А.М. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

Барат Ю.М. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

Четверик О.О. – ст. викладач кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

Рожко І.І. – ст. викладач кафедри селекції, насінництва і генетики, доктор філософії.

Рекомендовано до друку засіданням вченої ради Навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології ПДАУ, протокол №10 від 19 травня 2023 року.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ У СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН

Тищенко В.М., Криворучко Л.М., Дубенець М.В., Колісник А.В. ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНОГО ЦЕНТРУ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	9
Білявська Л.Г. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ НАУКОВОЇ ЛАБОРАТОРІЇ СЕЛЕКЦІЇ, НАСІННИЦТВА І СОРТОВОЇ АГРОТЕХНІКИ СОЇ В ПДАУ МОН УКРАЇНИ	11
Барилко М.Г., Захаренко В.А. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА СЬОГОДЕННЯ В СЕЛЕКЦІЇ ГОРОШКУ ПОСІВНОГО (ЯРОГО) НА ПДСГДС ІМ. М.І. ВАВИЛОВА ІС І АПВ НААН	14
Білявська Л.Г., Білявський Ю.В. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СЕЛЕКЦІЇ СОЇ ТА ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ НА ПОЛТАВЩИНІ	17
Головаш Л.М., Роговий О.Ю. КОЛЕКЦІЯ ТЕХНІЧНИХ КУЛЬТУР УСТИМІВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ РОСЛИННИЦТВА - ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ	19
Самородов В.М., Поспелов С.В., Глущенко Л.А., Куценко Н.І. ЛІДІЯ ШЕЛУДЬКО (1937-2019): ІМ'Я В ЛІТОПИСІ СЕЛЕКЦІЙНОЇ НАУКИ УКРАЇНИ	22
Алдошин А.В., Білявська Л. Г. КАЛАШНИК МИКОЛА СТРАТІЙОВИЧ – МУЖНЯ І ПОРЯДНА ЛЮДИНА, ХОРОШИЙ ОРГАНІЗАТОР І НАУКОВИЙ КЕРІВНИК	26
Торбанюк М.В. ІСТОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ТА СЕЛЕКЦІЙНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРИ ПОМІДОРА	27
Харченко Ю.В., Кочерга В.Я. СТАНОВЛЕННЯ ТА СЬОГОДЕННЯ СЕКТОРУ КОРМОВИХ КУЛЬТУР УСТИМІВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ РОСЛИННИЦТВА	30
Єгоров Д.К., Циганко В.А., Єгорова Н.Ю. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЕФЕКТУ ГЕТЕРОЗИСУ У ЖИТА ОЗИМОГО	33
Коваленко Н.П., Поспелова Г.Д., Шерстюк О.Л. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СЕЛЕКЦІЇ ГЛАДІОЛУСА	35
Білявська Л.Г. ШЛЯХ ВИДАТНОГО СЕЛЕКЦІОНЕРА З СОЇ (до 117-річчя з дня народження селекціонера Анастасії Кирилівни Лещенко)	38
Косенко Н.П. ПЕРСПЕКТИВНІ СОРТИ ТОМАТУ ПРОМИСЛОВОГО ТИПУ	40

Біленко О.П., Філатова Н.Ф. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА РОБОТИ ВЕСЕЛОПОДІЛЬСЬКОЇ ДОСЛІДНО-СЕЛЕКЦІЙНОЇ СТАНЦІЇ	43
Кулик М.І., Рожко І.І. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ НАУКОВИХ ТЕМАТИК З ВИВЧЕННЯ РОСЛИННОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РЕСУРСУ	47
Левченко Л.П., Біленко О.П. ПРО ВИЗНАЧНОГО УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЕКЦІОНЕРА ПЕТРА ПЕТРОВИЧА ШУДРЮ (1936-2015 рр.)	49
Опара Н.М. ІСТОРИЧНІ ДОСЯГНЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНОЇ СПРАВИ НА ПОЛТАВЩИНІ	51
Шакалій С.М., Словцова В.Д. НАРОДНОГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ КОНОПЛІ ЗВИЧАЙНОЇ (<i>Cánnabis satíva</i>)	53
Марініч Л.Г., Жукова В.М., Клименко А.Ю. СОРГО – УНІВЕРСАЛЬНА КУЛЬТУРА	56

СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗМІН КЛІМАТУ. ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ МЕТОДІВ У ТЕХНОЛОГІЯХ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ПОЛЬОВИХ КУЛЬТУР

Макаова Б.Є., Тищенко В.М., Криворучко Л.М. СТРОКИ СІВБИ ЯК ВАЖЛИВИЙ СЕЛЕКЦІЙНИЙ ПРИЙОМ ПРИ ДОБОРАХ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ТА АНАЛІЗІ ЗРАЗКІВ РІЗНОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ	58
Чернобай С.В., Рябчун В.К., Мельник В.С., Капустіна Т.Б., Щеченко О.Є. УРОЖАЙНІСТЬ ТРИТИКАЛЕ ЗА ПІЗНЬООСІННЬОГО ПОСІВУ	60
Чернуський В.В., Бровко С.М., Климчук С.С. ПРІОРИТЕТНІСТЬ НАПРЯМІВ ДОБОРУ ЗА МОРФОТИПАМИ БЕЗЛИСТОЧКОВИХ (ВУСАТИХ) АБО ЛИСТОЧКОВИХ ФОРМ ГОРОХУ ПОСІВНОГО В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ	63
Чернобай Л.М., Понуренко С.Г. ГОСПОДАРСЬКА ЦІННІСТЬ ТА АДАПТИВНІ ВЛАСТИВОСТІ СТВОРЕНИХ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ	66
Лозінський М.В., Устинова Г.Л., Самойлик М.О. ОСОБЛИВОСТІ УСПАДКУВАННЯ В F1 ДОВЖИНИ ГОЛОВНОГО СТЕБЛА ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗА ГІБРИДИЗАЦІЇ СЕРЕДНЬОРОСЛИХ СОРТІВ	69
Міленко О.Г., Куценко О.М., Міленко Є.Г. СОРТОВІ РЕСУРСИ СОРГО ЗЕРНОВОГО	71

Список літературних джерел

1. Роїк М.В. Творчі здобутки та тернисті шляхи флагмана буряківництва й біоенергетики України. *Біотехнологія*. 2022. №1–2 (19–20) С. 4–12.

ІСТОРИЧНІ ДОСЯГНЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНОЇ СПРАВИ НА ПОЛТАВЩИНІ

**Опара Н.М., професор кафедри механічної та електричної інженерії,
к. с.-г. н., доцент**

Полтавський державний аграрний університет

*Секретом вдосконалення
селекції рослин, крім
наукових знань, є любов.*

Лютер Бербанк

Недарма в усі часи Полтавщина вважалася аграрною колискою і житницею України. З розвитком селекційної справи на Полтавщині пов'язано багато відомих науковців, наукових установ. Останнім часом на пантеон аграрної слави України було повернуто не одне ім'я.

Серед таких постатей і постать Д.Ф. Лихваря. Його життєвий і науковий шлях тісно впливсь в історію аграрної науки Полтавщини. Народився науковець 30 (17) грудня 1902 року на хуторі Лихварі Піщанського повіту Полтавської губернії. У 1921 році він вступив на агрономічне відділення Полтавського агроооптехнікуму (нині – Полтавський державний аграрний університет), який закінчив у 1925 році. З 1925 по 1926 рік проходив стажування на Полтавській сільськогосподарській станції (нині – Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція імені М.І. Вавилова Інституту свинарства і агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України).

У 1926-1930 роках Д.Ф. Лихвар очолює її Золотоніське дослідне поле. У 1947 році на підставі рішення Президії АН СРСР отримав вчене звання «старший науковий співробітник» із спеціальності «біологія і селекція рослин».

У 1959 році він очолює лабораторію селекції Українського науково-дослідного інституту землеробства. 14 грудня 1973 року рішенням Вищої атестаційної комісії СРСР йому було присвоєно звання професора зі спеціальності «Селекція і насінництво».

До наукової спадщини Д.Ф. Лихваря входить 206 наукових і науково-популярних праць, 7 авторських свідоцтв на сорти гречки, конопель, озимих

жита і пшениці, проса, сої. Він вивів і впровадив у виробництво сорт ЮС-58 (південно-достигаючих конопель).

За його безпосередньої ініціативи при Українському НДІ землеробства був створений Селекційний центр з кормових культур. Згодом цей структурний підрозділ було перетворено у Київський комплексний селекційний центр.

З історією селекції на Полтавщині пов'язано ще одне ім'я. це Павло Степанович Рубель, який 35 років свого трудового шляху працював у відділі селекції Полтавської сільськогосподарської дослідної станції.

Свого часу П.С. Рубель був членом методичної комісії головного інституту (ВНДІ зернобобових і круп'яних культур) з селекції ярої, озимої вики і чини.

Ним було створено шість сортів вики волохатої: Лебедина пісня, Полтавська 25, Полтавська 77, Полтавська 80, Ювілейна. П'ять з цих сортів занесені до державного реєстру сортів рослин України, два із яких (Полтавська 25, Полтавська 77) визнані національними стандартами України.

Взагалі ж історія розвитку селекційної роботи на Полтавщині бере свій початок з далекого 1884 року, коли за багаторічним клопотанням Полтавського сільськогосподарського товариства за його кошти рішенням Полтавського губернського земства було створено Полтавське дослідне поле. Вже наступного року були закладені перші ділянки для агротехнічних дослідів з озимими культурами, посіяне озиме жито (беззмінний посів, який ведеться до тепер), були закладені перші селекційні ділянки.

У 1900 році було створено сорт озимого жита Полтавське. В цьому ж році створено новий сорт картоплі Полтавка. За період з 1922-1930 роки на Полтавській дослідній сільськогосподарській станції було створено сорти пшениці ярої Білоколоська, Полтавська, озимої Червона безоста Полтавка; картоплі – Бова, Медіум, Скороспілка Полтавська; кормового буряка – Ідеал Полтавський; люцерни – Полтавська 256; гарбуза кормового – Стофунтовий.

В період з 1934-1941 роки на станції були створені сорти амарантусу Полтавський 2, вики Харківська 134, буряка кормового Полтавський гібрид 463, Гібрид 1232, еспарцету Український 2795.

В 1945 році колективом селекціонерів станції були створені сорти еспарцету Гібрид 2842, люцерни Полтавська 6800.

За період з 1945-2015 роки відділом селекції станції було створено: 1 сорт вівсяниці лучної; 1 сорт грятиці купчастої; 2 сорти гороху; 7 сортів еспарцету; 4 сорти буряків кормових; кукурудзи Полтавська 2; кормових гарбузів Гібрид 72; 4 сорти конюшини; 6 сортів люцерни; 1 сорт пайзи; 5 сортів озимої вики; 3 сорти суданської трави; 1 сорт чумизи; 3 сорти ярої вики.

За період 1884-2014 роки науковий доробок селекціонерів установи налічує більше 80-ти нових сортів і гібридів різних сільськогосподарських культур.

За період 1884-2014 років доробок селекціонерів найстарішої в Україні Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції імені М.І. Вавилова Інституту свинарства і агропромислового виробництва

Національної академії аграрних наук України нараховував більше восьмидесяти нових сортів і гібридів різних сільськогосподарських культур, 23 з яких на 2014 рік перебували в Реєстрі сортів рослин України.

Серед яких класичні сорти:

- буряк кормовий Полтавський білий;
- гарбуз кормовий Гібрид 72;
- конюшина лучна Полтавська 75;
- люцерна посівна Зайкевича;
- озима вика Полтавська 25;
- стоколос безостий Полтавський 30.

А також перспективні нові сорти:

- буряка кормового Полтавський 71;
- вики озимої Лебедина пісня, Ювілейна;
- вики ярої: Гібридна 85, Гібридна 97;
- люцерни Віра, Лідія, Полтавчанка;
- стоколосу безостого Полтавський 5, Полтавський 52.

Список літературних джерел

1. Особистість С.Ф. Третякова в формуванні засад сучасного екологічного землеробства. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої пам'яті С.Ф. Третякова (м. Полтава 13-14 травня 2014 р.)* / За редакцією А.В. Кохан, Г.В. Колісник. Полтава, 2014. 125 с.

2. 130 років служіння науці. Збірник наукових праць, присвячений 130-річчю з дня заснування Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції імені М.І. Вавилова. м. Полтава, 2014. 150 с.

НАРОДНОГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ КОНОПЛІ ЗВИЧАЙНОЇ (*Cánnabis satíva*)

Шакалій С.М., доцент кафедри рослинництва, к. с.-г. н., доцент
Словцова В.Д., здобувач СВО бакалавр

Полтавський державний аграрний університет

Коноплі – одна з найдавніших сільськогосподарських культур, яку використовує людство.

Мотузка, шнур, тканина, полотно, сумки. Це не єдині вироби, які виготовляють з конопляних волокон з давніх часів. Сьогодні коноплі використовують у промисловості, будівництві, сільському господарстві та харчовій промисловості [1].